EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2024 04 23
COM(2024) 176 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI

Nesąžiningos prekybos praktikos draudimo įgyvendinimas siekiant sustiprinti ūkininkų ir ekonominės veiklos vykdytojų padėtį žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje. Dabartinė padėtis

{SWD(2024) 106 final}

Turinys

1. Įvadas 2

1.1. Aplinkybės 2

1.2. Šios ataskaitos tikslas ir taikymo sritis 2

2. Bendra perkėlimo į nacionalinę teisę apžvalga 3

3. Konkretūs analizės aspektai 3

3.1. Taikymo sritis ir įmonės dydis (1 straipsnis) 3

3.1.1. Grandinėje dalyvaujantys veiklos vykdytojai ir tiekimo santykiai 3

3.2. Nesąžiningos prekybos praktikos draudimas (3 straipsnis) 4

3.3. Vykdymo užtikrinimo mechanizmai (4–8 straipsniai) 4

3.3.1. Vykdymo užtikrinimo institucijų paskyrimas (4 straipsnis) 4

3.3.2. Skundai ir konfidencialumas (5 straipsnis) 5

3.3.3. Paskirtųjų vykdymo užtikrinimo institucijų įgaliojimai (6 straipsnis) 6

3.3.4. Vykdymo užtikrinimo priemonės ir sankcijos (6 straipsnis) 6

3.3.5. Administracinis, teisminis vykdymo užtikrinimas ir alternatyvus ginčų sprendimas 6

3.3.6. Vykdymo užtikrinimo institucijų bendradarbiavimas (8 straipsnis) 7

3.3.7. Vykdymo užtikrinimo institucijų metinės veiklos ataskaitos skelbimas (10 straipsnis) 7

3.4. Griežtesnės nacionalinės taisyklės (9 straipsnis) 8

3.5. Dėmesys tarpvalstybiniam vykdymo užtikrinimui 8

4. Direktyvos vertinimas (12 straipsnis) 9

5. Išvados 10

1. ĮVADAS

1.1. Aplinkybės

2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamentas ir Taryba priėmė Direktyvą (ES) 2019/633 dėl įmonių vienų kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje (toliau – Direktyva)[1].

Direktyva privaloma visoms 27 valstybėms narėms. Joje numatytas minimalus suderinimo lygis nustatant draudžiamos nesąžiningos prekybos praktikos tarp pirkėjų ir tiekėjų žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje sąrašą. Joje taip pat nustatytos minimalios tų draudimų laikymosi užtikrinimo ir vykdymo užtikrinimo institucijų bendradarbiavimo taisyklės. Valstybės narės gali priimti ar toliau taikyti nacionalines taisykles, kurios taikomos plačiau nei Direktyvoje išvardyti nesąžiningos prekybos praktikos atvejai, jei jos suderinamos su vidaus rinkos veikimo taisyklėmis.

Komisija pripažįsta Kovos su nesąžiningos prekybos praktika direktyvos, kaip svarbios politikos priemonės, kuria siekiama sustiprinti pirminių gamintojų padėtį maisto tiekimo grandinėje, vertę. Ši ataskaita yra viena iš neatidėliotinų priemonių, išvardytų 2024 m. kovo 15 d. teisės aktų leidėjui skirtame diskusijų dokumente[2], kuriuo siekiama reaguoti į dabartinius žemės ūkio sektoriuje kylančius sunkumus ir ūkininkams rūpimus klausimus. Vidutiniu ir ilgesniu laikotarpiu Komisija taip pat siūlo imtis kitų priemonių, kurios sudarytų rinkinį, įskaitant žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinės gamybos sąnaudų, maržų ir prekybos praktikos stebėsenos centro įsteigimą siekiant padidinti skaidrumą, tikslinius Bendro rinkos organizavimo reglamento[3] (BRO) pakeitimus, naujas taisykles dėl tarpvalstybinio kovos su nesąžiningos prekybos praktika vykdymo užtikrinimo ir Direktyvos įvertinimą iki 2025 m.

1.2. Šios ataskaitos tikslas ir taikymo sritis

2021 m. spalio 27 d. Komisija pateikė ataskaitą dėl Direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę ir įgyvendinimo padėties pagal jos 12 straipsnį, apimančią 15 valstybių narių, kurios iki 2021 m. liepos 31 d. pranešė apie visišką Direktyvos perkėlimą į nacionalinę teisę, ir FR, kuri pranešė apie dalinį perkėlimą į nacionalinę teisę[4].

Šioje ataskaitoje dabar pateikiama informacija apie įgyvendinimo padėtį visose 27 valstybėse narėse ir apžvelgiami kelių pasirinktų valstybių narių taikomi perkėlimo į nacionalinę teisę būdai. Joje nurodomos tik nuostatos, įtrauktos į nacionalinius įstatymus, kuriais Kovos su nesąžiningos prekybos praktika direktyva perkeliama į nacionalinę teisę.

---

[1] 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/633 dėl įmonių vienų kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje, OL L 111, 2019 4 25, p. 59.

[2] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/lt/ip_24_1493.

[3] 2013 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1308/2013, kuriuo nustatomas bendras žemės ūkio produktų rinkų organizavimas ir panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 922/72, (EEB) Nr. 234/79, (EB) Nr. 1037/2001 ir (EB) Nr. 1234/2007, OL L 347, 2013 12 20, p. 671. Prieiga per internetą: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1308.

[4] Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/633 dėl įmonių vienų kitoms taikomos nesąžiningos prekybos praktikos žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje perkėlimo į nacionalinę teisę ir įgyvendinimo padėties.

Atsižvelgiant į tai, kad atitikties patikra, kurios metu vertinamas nacionalinių įgyvendinimo priemonių suderinamumas su Direktyvos nuostatomis[5], vis dar vyksta, šioje ataskaitoje nepateikiamas galutinis perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių vertinimas. Be to, keli nacionaliniai įstatymai ką tik buvo iš dalies pakeisti ir šioje ataskaitoje aptariami perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymų pakeitimai, apie kuriuos oficialiai pranešta iki 2024 m. kovo 1 d.

Be to, reikėtų pažymėti, kad Komisija, atlikdama atitikties patikrą, nevertina nacionalinių nuostatų, kuriomis išlaikomos arba nustatomos griežtesnės taisyklės nei tos, kurios nustatytos Kovos su nesąžiningos prekybos praktika direktyvoje. Dėl šių nuostatų gali būti prašoma informacijos arba gali būti atliekamas tolesnis tyrimas.

Prie šios ataskaitos pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, kuriame pateikiama išsamesnė informacija, visų pirma apie valstybių narių pasirinktus perkėlimo į nacionalinę teisę būdus.

2. BENDRA PERKĖLIMO Į NACIONALINĘ TEISĘ APŽVALGA

Kaip nustatyta Direktyvos 13 straipsnyje, valstybės narės Direktyvą į nacionalinę teisę turėjo perkelti iki 2021 m. gegužės 1 d. Iki 2022 m. gruodžio mėn. visos valstybės narės pranešė Komisijai apie visišką perkėlimą į nacionalinę teisę[6].

3. KONKRETŪS ANALIZĖS ASPEKTAI

3.1. Taikymo sritis ir įmonės dydis (1 straipsnis)

Šešios valstybės narės pasirinko taikyti perkėlimo į nacionalinę teisę priemones neatsižvelgdamos į tiekėjų ar pirkėjų įmonės dydį[7]. Visose kitose valstybėse narėse tam tikru mastu remiamasi pagal metinę apyvartą vertinamu įmonės dydžiu, kaip ekonominės veiklos vykdytojų saugotinos derybinės galios rodikliu, apribojant priimtų teisės aktų ar jų dalių taikymo sritį, kaip numatyta Direktyvoje.

3.1.1. Grandinėje dalyvaujantys veiklos vykdytojai ir tiekimo santykiai

Kalbant apie žemės ūkio ir maisto produktų tiekėjų ir pirkėjų santykius, dauguma valstybių narių nustatė sektorinę ir asmeninę taikymo sritį, kaip apibrėžta Direktyvoje[8].

LV išplėtė taikymo sritį, kad ji apimtų (vien) ne maisto produktų tiekėjų ir mažmenininkų santykius. SK į pirkėjo ir tiekėjo apibrėžtį įtraukė juridinius asmenis, kurie nėra ekonominės veiklos vykdytojai. ES pasirinko visų grandinėje veikiančių ekonominės veiklos vykdytojų (įskaitant pirkėjus) apsaugą.

[5] Geresnio reglamentavimo priemonių rinkinys, 2023 m.

[6] Direktyva – 2019/633 – LT – EUR-Lex (europa.eu).

[7] CY, EE, ES, FR, IT, SK. Kai kurios iš šių valstybių narių, išlaikydamos bendrą įgyvendinimo teisės aktų taikymą, kuriame neatsižvelgiama į įmonės dydį, nurodė įmonės dydį, kad galėtų numatyti tam tikras išimtis ar skirtumus. Pvz., CY mokėjimo terminai skiriasi priklausomai nuo įmonės dydžio, jei vynuogių tiekėjai reguliariai tiekia vyno gamybai skirtus produktus pirkėjams, kurių metinė apyvarta mažesnė nei 2 000 000 EUR; Ispanijos teisės aktai netaikomi viešbučių, restoranų ir viešojo maitinimo įmonėms, kurių apyvarta mažesnė nei 10 mln. EUR, ir apgyvendinimo paslaugas teikiančioms įmonėms, kurių apyvarta mažesnė nei 50 mln. EUR

[8] Kai kurios valstybės narės neįtraukia tam tikro tipo pirkėjų (pvz., kooperatyvų) priklausomai nuo vykdomos atitikties patikros.

3.2. Nesąžiningos prekybos praktikos draudimas (3 straipsnis)

Pagal Direktyvą reikalaujama, kad valstybės narės uždraustų į sąrašą įtrauktus nesąžiningos prekybos praktikos atvejus, suskirstant juos į dvi draudimų grupes: i) draudimus *per se* arba besąlygiškus draudimus („juodasis sąrašas“) ir ii) sąlyginius draudimus („pilkasis sąrašas“), t. y. prekybos praktiką, kuri yra draudžiama, išskyrus atvejus, kai dėl jos buvo iš anksto aiškiai ir nedviprasmiškai susitarta tiekimo sutartyje arba vėliau sudarytoje sutartyje tarp tiekėjo ir pirkėjo (3 straipsnio 2 dalis). Kiekviena praktika yra konkrečiai apibrėžta Direktyvoje. Valstybės narės gali priimti ar toliau taikyti nacionalines taisykles, kurios taikomos plačiau nei Direktyvoje išvardyti nesąžiningos prekybos praktikos atvejai, jei jos suderinamos su vidaus rinkos veikimo taisyklėmis. Be to, valstybės narės, laikydamosi nustatytų reikalavimų, gali:

- taikyti bendrąsias nuostatas siekdamos išplėsti draudimų taikymo sritį, kad jie apimtų praktiką, kuri nėra konkrečiai nurodyta;
- į sąrašus įtraukti kitokią praktiką;
- išplėsti išvardytų draudimų taikymo sritį arba juos sugriežtinti;
- perkelti praktiką iš „pilkojo sąrašo“ į „juodąjį sąrašą“.

Išsamią informaciją apie valstybių narių taikomus perkėlimo į nacionalinę teisę būdus, įskaitant atskirus praktikos atvejus, galima rasti Komisijos tarnybų darbiniame dokumente. Kadangi valstybės narės gali nustatyti variacijas su tam tikrais apribojimais, ypatingą dėmesį reikėtų skirti dviem į „juodąjį sąrašą“ įtrauktiems praktikos atvejams.

- **Mokėjimų vėlavimas**. 16[9] iš 27 valstybių narių taiko Direktyvos nuostatas, pagal kurias nustatomas skirtumas tarp greitai gendančių (30 dienų mokėjimo terminas) ir negendančių produktų (60 dienų terminas) pardavimo, o 11[10] valstybių narių taiko griežtesnius mokėjimo atidėjimus.

  Visos valstybės narės, išskyrus BE, EE, HU, SE ir SK, į savo perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktus įtraukė Direktyvoje pateiktą greitai gendančių produktų apibrėžtį. FR skirtingai apibrėžia greitai gendančius ir labai greitai gendančius produktus. HR ir SI į savo perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktus įtraukė greitai gendančių produktų sąrašą, o LT suteikė įgaliojimus Vyriausybės įgaliotai institucijai tvirtinti greitai gendančių produktų sąrašą.

- **Skubus užsakymų atšaukimas.** Visose valstybėse narėse, išskyrus EE, HU ir SK, 30 dienų laikotarpis yra minimalus standartinis užsakymų atšaukimo terminas. Šešios valstybės narės numato galimybę tam tikruose sektoriuose tinkamai pagrįstais atvejais (pvz., atšaukiant labai greitai gendančių prekių užsakymus) nustatyti trumpesnius nei 30 dienų laikotarpius[11].

3.3. Vykdymo užtikrinimo mechanizmai (4–8 straipsniai)

3.3.1. Vykdymo užtikrinimo institucijų paskyrimas (4 straipsnis)

Visos 27 valstybės narės paskyrė vieną ar kelias institucijas (toliau – vykdymo užtikrinimo institucijos), kurios nacionaliniu lygmeniu užtikrina 3 straipsnyje nustatytų draudimų

[9] AT, CY, DE, DK, EL, ES, FR, HR, IE, IT, LU, LV, MT, NL, PL, SI.
[10] BE, BG, CZ, EE, FI, HU, LT, PT, RO, SE, SK.
[11] BE, DK, FR, IE, IT, SE.

vykdymą. Šių institucijų kontaktinius duomenis ir interneto svetaines galima rasti specialioje interneto svetainėje[12].

Visos valstybės narės pasirinko administracines institucijas ir dauguma jų nusprendė joms suteikti pagrindinius vykdymo užtikrinimo įgaliojimus: vienuolika valstybių narių įgaliojimus suteikė konkurencijos institucijai[13]; šešios – maisto produktų rinkos institucijai[14]; penkios – Žemės ūkio ministerijai[15]; dvi – institucijai, atsakingai už kovą su nesąžiningos prekybos praktika žemės ūkio ir maisto pramonėje[16]; dvi – Ekonomikos ir finansų ministerijos vyriausybinei įstaigai[17] ir viena – vartotojų ir rinkų institucijai[18]. Kai kurios valstybės narės tam tikrus Direktyvoje reglamentuotus vykdymo užtikrinimo įgaliojimus suteikė teismui[19].

Trys valstybės narės (EL, LT[20] ir RO) paskyrė dvi institucijas, iš kurių antroji yra konkurencijos institucija.

3.3.2. Skundai ir konfidencialumas (5 straipsnis)

Pagal visas perkėlimo į nacionalinę teisę priemones, apie kurias pranešta Komisijai, ne tik atskiri tiekėjai, bet ir gamintojų organizacijos arba kitos tiekėjų organizacijos ir tokių organizacijų asociacijos turi teisę pateikti skundą paskirtajai vykdymo užtikrinimo institucijai.

Daugumoje valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių numatytos priemonės, kuriomis užtikrinamas skundo pateikėjo tapatybės, kurią atskleidus galėtų būti pakenkta skundo pateikėjo, jo narių ar tiekėjų interesams, konfidencialumas[21]. Šios apsaugos priemonės paprastai turėtų būti priimamos tiekėjo prašymu[22], tačiau kai kuriose nacionalinėse perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse taip pat numatyta valdžios institucijos iniciatyva šiuo klausimu[23]. Dauguma atvejų skundo teikėjų prašoma nurodyti informaciją, kurią jie prašo laikyti konfidencialia[24]. Priešingai, pagal Lenkijos teisę skundo pateikėjo tapatybė ir informacija, kurią atskleidus gali būti pakenkta skundo pateikėjui, visada laikoma konfidencialia, išskyrus atvejus, kai skundo pateikėjas raštu leidžia ją atskleisti. ES teisėje nustatyta, kad skundo pateikėjo tapatybė turi būti saugoma ir teisminio proceso metu. Kai kuriose valstybėse narėse perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse numatyta galimybė nutraukti procesą, jei jį tęsiant būtų atskleista konfidenciali informacija[25]. Lietuvoje vykdymo užtikrinimo institucija turi diskreciją atmesti prašymą laikyti informaciją konfidencialia, jei

[12] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_lt.
[13] AT, BG, CZ, DK, EE, HR, LU, LV, PL, SE, SI.
[14] DE (Federalinės ministerijos paskirta Federalinė žemės ūkio ir maisto tarnyba), ES (Maisto informacijos ir kontrolės agentūra (AICA)), FI (Maisto rinkos ombudsmenas), HU (Vyriausybės paskirta Maisto grandinės saugos tarnyba), LT (Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra) ir PT (Ekonomikos ir maisto saugos tarnyba (ASAE – *Autoridade de Segurança Alimentar e Económica*)).
[15] CY, IE, IT (ministerijos vidaus padalinys), RO, SK.
[16] EL, MT.
[17] FR – DGCCRF (Konkurencijos politikos, vartotojų reikalų ir sukčiavimo kontrolės generalinis direktoratas); BE – FPS ekonomikos ekonominės inspekcijos generalinis direktoratas.
[18] NL.
[19] Ypač kiek tai susiję su įgaliojimais taikyti sankcijas (AT, FI, FR).
[20] Antroji vykdymo užtikrinimo institucija yra kompetentinga tik didelę įtaką rinkoje turinčių mažmenininkų praktikos klausimais.
[21] Tačiau kai kuriose valstybėse narėse (pvz., LV, PT, SE) užtikrinamas tik tapatybės, bet ne kitos neskelbtinos informacijos konfidencialumas.
[22] Visos valstybės narės, išskyrus AT, FI, FR, LV, PL, SE. Be kita ko, BG teisės aktuose nustatyta, kad skundo pateikėjo tapatybė visada turi likti konfidenciali.
[23] Pvz., HU.
[24] BE, BG, CY, DK, EL, ES, IE, IT, LU, NL SI.
[25] AT, BE, CY, DE, DK, EE, FI, IT, MT, PT.

konkreti informacija turi įrodomąją vertę nustatant pažeidimą. Tačiau skundų anonimiškumas yra aiškiai numatytas Lietuvos teisės aktuose.

3.3.3. Paskirtųjų vykdymo užtikrinimo institucijų įgaliojimai (6 straipsnis)

Dauguma valstybių narių paskirtosioms vykdymo užtikrinimo institucijoms suteikia 6 straipsnyje nurodytus įgaliojimus, t. y.:

- tyrimo ir stebėsenos įgaliojimus[26];
- įgaliojimus priimti sprendimus, kai buvo pažeisti 3 straipsnyje nustatyti draudimai[27];
- įgaliojimus reikalauti, kad pirkėjas nutrauktų draudžiamą prekybos praktiką[28];
- įgaliojimus skirti baudas ir kitas vienodai veiksmingas sankcijas[29] bei laikinąsias priemones arba inicijuoti procesą dėl tų baudų, sankcijų ar laikinųjų priemonių skyrimo pažeidėjui, laikantis nacionalinių taisyklių ir procedūrų[30], ir
- įgaliojimus skelbti priimtus sprendimus[31].

Devyniose valstybėse narėse vykdymo užtikrinimo institucija taip pat turi įgaliojimus patvirtinti pažeidėjo prisiimtus įsipareigojimus[32] arba, įvykus pažeidimui, teikti įspėjimus[33] ar rekomendacijas[34].

3.3.4. Vykdymo užtikrinimo priemonės ir sankcijos (6 straipsnis)

Vykdymo užtikrinimo priemonės apima įvairias priemones, įskaitant sankcijas, teisių gynimo priemones ir įsipareigojimus. Dažniausios priemonės, kuriomis gali naudotis nacionalinės vykdymo užtikrinimo institucijos, yra finansinės sankcijos (baudos ar kitos vienodai veiksmingos nuobaudos), kurios numatytos visose 27 valstybėse narėse.

3.3.5. Administracinis, teisminis vykdymo užtikrinimas ir alternatyvus ginčų sprendimas

Dauguma priemonių ir vykdymo užtikrinimo mechanizmų gali būti laikomi administraciniu vykdymo užtikrinimu.

Kai kurių valstybių narių perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktuose aiškiai nurodytas ir administracinis, ir teisminis vykdymo užtikrinimas. Austrijos ir Suomijos teisės aktuose nustatyta, kad tam tikri įgaliojimai (pvz., skirti sankcijas) suteikiami tik teismui, o (Suomijoje) kitas priemones (pvz., draudimus) gali priimti ir administracinė, ir teisminė institucija. Prancūzijos administracinė institucija gali nustatyti draudimus ir skirti administracines baudas, o teismas – draudimus, taisomuosius veiksmus ir civilines sankcijas (*amendes civiles*). Bulgarijos teisės aktuose nustatyta, kad institucija, atsakinga už konkrečias procedūras pagal perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktus, neturi trukdyti tiekimo sutarties šaliai siekti žalos

[26] Visos valstybės narės.
[27] Visos valstybės narės, išskyrus EE, ES, FI, SI, SK.
[28] Visos valstybės narės, išskyrus AT, HU.
[29] Visos valstybės narės (AT: kartelių bylų teismo įgaliojimas; FI: teismo įgaliojimas).
[30] Konkrečiai numatyta šių šalių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonėse: BG, DK, EL, FI, FR, ES, IE, LT, LU, LV, NL, PT, RO.
[31] Visos valstybės narės, išskyrus CZ, LV, PT.
[32] BE, BG, CZ, HR, HU, PL.
[33] BE, FI, LV.
[34] EL.

atlyginimo taikant kitą nustatytą procedūrą, taip netiesiogiai pripažįstant kitų vykdymo užtikrinimo institucijų, įskaitant teismus, vaidmenį. Latvijos teisės aktuose nustatyta, kad kartu su Konkurencingumo taryba civilinio proceso įstatymo nustatyta tvarka teismas taip pat gali nustatyti, ar buvo pažeistas perkėlimo į nacionalinę teisę įstatymas.

Kai kurios valstybės narės taiko lygiagrečių teisių gynimo priemonių sistemą, tačiau nenumato konkrečių administracinių ir teisminių institucijų veiksmų koordinavimo taisyklių.

3.3.6. Vykdymo užtikrinimo institucijų bendradarbiavimas (8 straipsnis)

Pagal 8 straipsnio 3 dalį Komisija sukūrė viešą interneto svetainę[35], kurioje pateikiami nacionalinių vykdymo užtikrinimo institucijų kontaktiniai duomenys ir nuorodos į atitinkamas jų interneto svetaines. Be to, Komisija įkūrė skaitmeninį forumą, kad būtų lengviau keistis informacija.

Komisija labai prisidėjo prie perkėlimo į valstybių narių nacionalinę teisę procesų – rengė nuolatinius susitikimus, teikė atsakymus į su įgyvendinimu susijusius klausimus, atsakė į daugiau kaip 50 atskirų rašytinių prašymų dėl įgyvendinimo ir taip padėjo sukurti Kovos su nesąžiningos prekybos praktika vykdymo užtikrinimo tinklą (toliau – tinklas). Tinklą sudarantys nacionalinių vykdymo užtikrinimo institucijų atstovai dalyvauja diskusijose dėl Direktyvos taikymo remiantis valstybių narių metinėmis ataskaitomis (10 straipsnio 2 dalis). Tinklo veikla siekiama užtikrinti bendrą požiūrį į Direktyvoje nustatytų taisyklių taikymą ir dalijimąsi gerąja patirtimi, informacija apie naujus pokyčius ir naujomis vykdymo užtikrinimo priemonėmis. Be to, vykdydami bendradarbiavimo veiksmus, kuriais tobulinama vykdymo užtikrinimo sistema, tinklo nariai gali teikti rekomendacijas.

Nuo tinklo įkūrimo 2022 m. birželio mėn. jo nariai du kartus susitiko vykdymo užtikrinimo institucijų vadovų lygmeniu ir du kartus techniniu lygmeniu. Be to, jie dalyvavo tiksliniuose susitikimuose, kuriuose vyko išsamios diskusijos konkrečiomis techninio pobūdžio temomis. Nuo 2022 m. įvyko penki tokie tiksliniai susitikimai. Aptartos tokios temos kaip, pavyzdžiui, apyvartos ribinių verčių apskaičiavimas, tarpvalstybinis vykdymo užtikrinimas ir pirkimo susivienijimai. Diskusija dėl tarpvalstybinio vykdymo užtikrinimo padėjo nustatyti galimas tobulintinas sritis, kurios išsamiai aprašytos 3.5 skirsnyje.

3.3.7. Vykdymo užtikrinimo institucijų metinės veiklos ataskaitos skelbimas (10 straipsnis)

Siekdama padidinti galimybes susipažinti su metinėmis ataskaitomis, kurias nacionalinės vykdymo užtikrinimo institucijos skelbia savo interneto svetainėse (10 straipsnio 1 dalis), Komisija ketina 2024 m. paskelbti konsoliduotą nuorodų į jas apžvalgą kovai su nesąžiningos prekybos praktika skirtoje interneto svetainėje[36].

Atsižvelgiant į tai, kad nacionaliniai perkėlimo į nacionalinę teisę teisės aktai pradėti taikyti naujiems susitarimams 2021 m. lapkričio 1 d., o galiojančioms sutartims – ne vėliau kaip po 12 mėnesių nuo šių teisės aktų paskelbimo, valstybėse narėse perkėlimo į nacionalinę teisę terminai buvo skirtingi. Šie skirtumai lėmė iki šiol užregistruotų vykdymo užtikrinimo bylų skaičiaus skirtumus[37]. Kai kurios valstybės narės daugiausia dėmesio skiria gairių tiekėjams ir

[35] https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_lt.

[36] https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_lt.

[37] Pranešimai apie bylų skaičių taip pat gali priklausyti nuo vykdymo užtikrinimo institucijų vidaus taisyklių, todėl gali būti nurodomas per mažas arba per didelis bylų skaičius.

pirkėjams teikimui, kad būtų užtikrintas taisyklių laikymasis, o kitos atliko žemės ūkio ir maisto pramonės tyrimus arba pradėjo keletą tyrimų savo iniciatyva (t. y. tyrimų, nepagrįstų skundais ar netiesiogiai gauta informacija). Dėl ankstesnės vykdymo užtikrinimo patirties ir turimų išteklių 2023 m. apie 75 proc. bylų ir tyrimų savo iniciatyva užregistruota Ispanijoje. Nustatyti 269 pažeidimai (apie 27 proc. baigtų tyrimų), už kuriuos skirta finansinių sankcijų už daugiau kaip 22 mln. EUR. Finansinių sankcijų dydis ES skiriasi.

Dažniausiai buvo nustatyti pavėluoti mokėjimai už greitai gendančius (po 30 dienų) arba negendančius (po 60 dienų) žemės ūkio ir maisto produktus (50 proc. ir 13 proc.), su konkrečiu sandoriu nesusiję mokėjimai (7 proc.), iš tiekėjo imami mokesčiai už rinkodaros veiksmus (7 proc.), taip pat už sandėliavimą, demonstravimą ir įtraukimą į sąrašus (7 proc.). Apie 41 proc. nesąžiningos prekybos praktikos atvejų nustatyta mažmeninės prekybos lygmeniu (47 proc. 2022 m.), 36 proc. – perdirbimo lygmeniu (27 proc. 2022 m.) ir 22 proc. – didmeninės prekybos lygmeniu (25 proc. 2022 m.).

Suvestinių duomenų apie valstybių narių vykdymo užtikrinimo veiklą 2022 m. ir iš dalies 2023 m.[38] apžvalga pateikiama Komisijos tarnybų darbiniame dokumente.

Šiomis aplinkybėmis verta pabrėžti, kad atliekamų vykdymo užtikrinimo veiksmų skaičius priklauso nuo turimų žmogiškųjų išteklių atitinkamose institucijose, kurių pradinis biudžeto asignavimas kovos su nesąžiningos prekybos praktika teisės aktų vykdymui užtikrinti įvairiose valstybėse narėse skiriasi[39].

3.4. Griežtesnės nacionalinės taisyklės (9 straipsnis)

Pagal Direktyvos 9 straipsnį valstybės narės, siekdamos užtikrinti aukštesnį apsaugos lygį, gali nustatyti griežtesnes taisykles, jei jos neprieštarauja vidaus rinkos veikimo taisyklėms. Tai gali būti susiję su griežtesne taikymo sritimi, kaip minėta pirmiau, arba su Direktyvoje nepaminėta praktika, pavyzdžiui, draudimu parduoti ar pirkti mažesne nei gamybos sąnaudos kaina, perparduoti nuostolingai ar žemesne nei pirkimo kaina arba taikyti bet kokį kitą įpareigojimą laikytis tam tikro kainų lygio.

Pardavimas ar pirkimas mažesne nei gamybos sąnaudos kaina ir nuostolingas perpardavimas konkrečiai nereglamentuojami nei Direktyvoje, nei Bendro rinkos organizavimo reglamente. Keturios valstybės narės nustatė nuostatą dėl pardavimo ar pirkimo mažesne nei gamybos sąnaudos kaina[40], trys valstybės narės nustatė nuostatą dėl nuostolingo perpardavimo[41], o dvi – dar vieną įpareigojimą laikytis tam tikro kainų lygio[42].

3.5. Dėmesys tarpvalstybiniam vykdymo užtikrinimui

2019 m. 17 proc. ES žemės ūkio produktų, suvartojamų vienoje valstybėje narėje, buvo pagaminti kitoje valstybėje narėje[43]. Keitimasis informacija apie bendruosius vykdymo užtikrinimo metodus tinkle laikomas naudingu ir sėkmingu Direktyvos įgyvendinimu. Iš tinklui priklausančių vykdymo užtikrinimo institucijų diskusijų matyti, kad 8 straipsnyje nustatyta bendra pareiga teikti viena kitai savitarpio pagalbą atliekant tarpvalstybinius tyrimus

[38] Iki galutinio termino, 2024 m. kovo 15 d., Komisijai savo metines ataskaitas pateikė tik 18 valstybių narių.
[39] Pavyzdžiui, Vokietijos vertinimo ataskaitoje teigiama, kad dėl ribotų personalo išteklių ir didelės tyrimų apimties kyla sunkumų vykdymo užtikrinimo institucijos darbe. https://www.bmel.de/SharedDocs/Downloads/DE/_Internationales/aussenwirtschaftspolitik/evaluierungsbericht-agrarolkg.html.
[40] ES, HR, HU, IT.
[41] ES, HU, RO.
[42] ES, IT.
[43] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=comnat:SWD_2021_0317_FIN (p. 17, 7 diagrama).

ne visada yra pakankamas teisinis pagrindas veiksmingam ir efektyviam bendradarbiavimui ir vykdymui užtikrinti. Tai ypač pasakytina apie tarpvalstybinius atvejus, kai prekybos praktikoje dalyvaujantys pirkėjai yra kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje įsikūręs tiekėjas. Tokiose situacijose reikia keistis konfidencialia informacija, galbūt priimti vykdymo užtikrinimo priemones pirkėjo, įsisteigusio kitoje valstybėje narėje nei tiekėjo vykdymo užtikrinimo institucijos valstybė narė, atžvilgiu arba perskirstyti bylas vykdymo užtikrinimo institucijų tinkle, taip pat surinkti baudas. Taip pat gali kilti sunkumų, susijusių su keitimosi informacija metu vartojamomis kalbomis. Tokiems sunkumams gali turėti įtakos ir skirtingi sprendimai dėl valstybių narių paskirtų vykdymo užtikrinimo institucijų tipų (pvz., konkurencijos institucijos turi teisinių priemonių, sudarančių sąlygas joms lengviau bendradarbiauti kartu nei su kitomis vykdymo užtikrinimo institucijomis). Be to, žemės ūkio ir maisto produktų pirkėjai gali įsigyti produktų iš kelių valstybių narių, todėl reikia, kad vykdymo užtikrinimo institucijos koordinuotų savo veiksmus. Atsižvelgdama į tai, Komisija mano, kad gali prireikti naujų taisyklių dėl kovos su nesąžiningos prekybos praktika tarpvalstybinio vykdymo užtikrinimo[44]. Šiomis naujomis taisyklėmis būtų siekiama pagerinti kompetentingų vykdymo užtikrinimo institucijų keitimąsi informacija arba numatyti galimybę koordinuoti veiksmus pirkėjų atžvilgiu tarpvalstybiniais atvejais.

Per kai kurias tinkle vykstančias diskusijas taip pat buvo skirta dėmesio skundų dėl nesąžiningos prekybos praktikos, susijusios su pirkimo susivienijimais[45], nagrinėjimo tarpvalstybiniam pobūdžiui. Nors verta pažymėti, kad Kovos su nesąžininga prekybos praktika direktyva taikoma pirkimo susivienijimams kaip ir bet kuriam kitam pirkėjui ir todėl nėra jokios konkrečios priežasties jų traktuoti kitaip, tinklo nariai atkreipė dėmesį į problemas, susijusias su jų buvimo vieta, kuri kai kuriais atvejais yra už ES ribų, ir į spaudimą vykdymo užtikrinimo institucijos ištekliams.

2020 m. gegužės mėn.[46] Jungtinio tyrimų centro ataskaitoje[47] teigiama, kad nacionaliniai ir Europos pirkėjų susivienijimai gali būti svarbūs skatinant konkurenciją maisto produktų tiekimo grandinėje ir daryti teigiamą poveikį vartotojų kainoms[48]. Kartu joje taip pat daroma išvada, kad pirkimo susivienijimų vaidmuo pradinės grandies ekonominės veiklos vykdytojams, pavyzdžiui, ūkininkams, nėra aiškus ir turi būti toliau tiriamas. Komisija ketina atnaujinti šiuos rezultatus 2024 m.

4. DIREKTYVOS VERTINIMAS (12 STRAIPSNIS)

Direktyvoje numatyta, kad iki 2025 m. lapkričio 1 d. Komisija atliks pirmąjį Direktyvos vertinimą[49]. Vertinimas bus grindžiamas pagrindžiamojo tyrimo, kurio metu bus surengtos atitinkamos tikslinės konsultacijos su visais suinteresuotaisiais subjektais, tiekėjais ir pirkėjais, rezultatais.

---

[44] Papildomos Komisijos priemonės siekiant remti ES ūkininkus.

[45] Keturios nacionalinės vykdymo užtikrinimo institucijos (CZ, FR, IT, SE) Europos lygmenimis tyrė arba šiuo metu tiria pirkimo centrų ar pirkimo susivienijimų veiklą.

[46] JRC leidinių saugykla. Mažmeninės prekybos susivienijimai žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinėje (europa.eu).

[47] Europos Parlamento pareiškime dėl pirkimo susivienijimų Komisija paraginta atlikti išsamią nacionalinių ir tarptautinių pirkimo susivienijimų masto ir poveikio analizę, po kurios parengta nurodyta Jungtinių turimų centro ataskaita.

[48] 2023 m. Komisija užbaigė dviejų tarptautinių mažmeninės prekybos susivienijimų tyrimus. Komisija nerado antikonkurencinio poveikio įrodymų ir vietoj to nustatė, kad susivienijimų gautos nuolaidos prisidėjo prie mažmenininkų bendrų kainodaros strategijų, leidžiančių jiems sumažinti mažmenines kainas, kad jos atitiktų konkurentų kainas arba būtų už jas mažesnės; žr.: *Antitrust: Commission closes antitrust investigations into AgeCore and Coopernic* MEX/23/3847 (Briuselis, 2023 m. liepos 13 d.).

[49] Žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinė. Kova su nesąžiningos prekybos praktika (europa.eu).

Siekdama prisidėti prie šio vertinimo, Komisija, *inter alia*, atlieka **metines apklausas visose ES šalyse**, pradėjusi nuo pradinės apklausos 2020 m.[50]

Be to, kai kurios valstybės narės, pavyzdžiui, DE[51] ir SE[52], pirmuosius savo vertinimus jau atliko.

5. IŠVADOS

Kovos su nesąžiningos prekybos praktika direktyvos tikslas – minimaliu suderinimu ES lygmeniu panaikinti ankstesnį nacionalinių teisės aktų fragmentiškumą. Iki 2022 m. gruodžio mėn. visos valstybės narės šią Direktyvą perkėlė į savo nacionalinę teisę.

Didžioji dauguma valstybių narių nustatė aukštesnį apsaugos lygį nei Direktyvoje nustatytas minimalus lygis. Galima taikyti griežtesnes nei numatytos Direktyvoje nacionalines taisykles su sąlyga, kad jos atitinka ES vidaus rinkos taisykles. Valstybės narės paprastai laikosi sektorinio požiūrio ir Direktyvą taiko tik žemės ūkio ir maisto produktų grandinėje. Kalbant apie taikymo sritį, daugiau nei pusė valstybių narių nukrypsta nuo Direktyvoje apibrėžtų apyvartos kategorijų; kai kurios taiko taisykles neatsižvelgdamos į atitinkamų ekonominės veiklos vykdytojų apyvartą. Dauguma valstybių narių išplėtė nesąžiningos prekybos praktikos sąrašą, sugriežtindamos Direktyvoje nustatytus draudimus, pavyzdžiui, praktikos pavyzdžius iš „pilkojo sąrašo“ perkeldamos į „juodąjį sąrašą“ arba nustatydamos daugiau prekybos praktikos draudimų, nei numatyta Direktyvoje. Tos valstybės narės, kurios iki Direktyvos priėmimo neturėjo teisės aktų, priešingai, iš esmės prisiderino prie Direktyvos taikymo srities. Tačiau atitikties patikra, kuria vertinamas nacionalinių įgyvendinimo priemonių suderinamumas su Direktyva, dar nebaigta.

Per daugelį susitikimų nacionalinių vykdymo užtikrinimo institucijų tinklo nariai bendradarbiavo, keitėsi gerąja šios naujos Direktyvos vykdymo užtikrinimo patirtimi ir ieškojo būdų, kaip sustiprinti bendradarbiavimą kai kuriose srityse, tokiose kaip tarpvalstybinis vykdymo užtikrinimas. Pradėjęs veikti naujas žemės ūkio ir maisto produktų tiekimo grandinės gamybos sąnaudų, maržų ir prekybos praktikos stebėsenos centras dar labiau prisidės prie skaidrumo ir pasitikėjimo didinimo.

Ūkininkų padėties maisto tiekimo grandinėje gerinimas, jų pajamų rėmimas ir teisingo atlygio užtikrinimas yra svarbūs politikos tikslai, kuriais siekiama paremti žemės ūkio sektoriaus konkurencingumą, tvarumą ir atsparumą. Juntama nelygybė ir nuogąstavimai dėl žemės ūkio veiklos gyvybingumo, susiję, be kita ko, su galimu derybinių galių disbalansu ūkininkų nenaudai, pastaruoju metu paskatino ūkininkų protestus. Iš pirmiau minėtame diskusijoms skirtame dokumente numatytų priemonių matyti, kokią svarbą Komisija teikia ūkininkų padėties maisto tiekimo grandinėje stiprinimui.

Nors Kovos su nesąžiningos prekybos praktika direktyva yra nauja priemonė, ja atsakoma į kai kuriuos iš šių susirūpinimą keliančių klausimų, nes, užtikrinant sąžiningesnę prekybos praktiką, ūkininkams ir santykinai silpnesniems maisto tiekimo grandinės tiekėjams suteikiama galimybė saugiau ir veiksmingiau vykdyti veiklą, lengviau išreikšti savo nuomonę ir pateikti skundus. Vykdymo užtikrinimas vis labiau įsibėgėja ir juo bus prisidedama prie vis didesnės ūkininkų ir silpnesnių tiekėjų apsaugos. 2025 m. numatytame vertinime bus svarstoma, ar

[50] Nesąžiningos prekybos praktika (europa.eu).
[51] DE vertinimas.
[52] SE vertinimas.

reikia koreguoti pačią Direktyvą ir jos parametrus, susijusius su aktualia taikymo sritimi ar praktika.